

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

-

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

-

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

-

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

-

5 Hellevaroitussjärjestelmä

-

6 Viestintä

Vanhusasiavaltuutettu korostaa, että helteen haitoista ja helteisiin varautumisesta on viestittävä monikanavaisesti

THL:n TerveSuomi -väestötutkimuksen (Vehko ym. 2025) tulosten perusteella arvioidaan, että yli 65-vuotiaissa on 500 000–600 000 kansalaista, joilta digitaidot joko puuttuvat tai ne eivät riitä itsenäiseen asiointiin. Kaikkiaan jopa 93 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä kertoo kokeneensa esteitä ja huolia digitaalisten palveluiden käytössä (Sotkanet 2024).

Helteisiin liittyvässä tiedottamisessa on tärkeää huomioida iäkkäiden erilaiset tarpeet viestinnän suhteen. Pelkästään sähköinen viestintä ei tavoita kaikkia. Perinteiset mediat, kuten televisio ja radio ovat tärkeässä roolissa. On hyvä, että suunnitelmassa oli tunnistettu myös apteekit, kolmannen sektorin toimijat sekä seurakunnat toimijoina, jotka voivat kohdentaa viestintää riskiryhmille.

Vanhusasiavaltuutettu näkee tarpeellisena, että sosiaali- ja terveystalvissa kehitetään riskiryhmiin kuuluville iäkkäille suunnattua henkilökohtaista neuvontaa ja ohjeistusta helteisiin varautumiseksi. On tärkeää, että ohjeistusmateriaalia on saatavilla paperisena ja sitä myös aktiivisesti levitetään riskiryhmään kuuluville iäkkäille.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

-

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

-

9 Työterveys ja työsuojelu

-

10 Seuranta ja arviointi

-

11 Toimenpiteet

-

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

-

Yleisiä huomioita

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista.

Vanhusasiavaltuutettu tarkastelee kansallista toimintasuunnitelmaa siitä näkökulmasta, miten ikääntyneet on otettu huomioon.

Suomessa on Tilastokeskuksen mukaan yli 1,3 miljoonaa yli 65-vuotiasta. Heistä 75 vuotta täyttäneitä on noin 670 000 ja yli 90-vuotiaita yli 60 000. Iäkkäiden ihmisten osuus väestöstä on suuri ja kasvaa edelleen.

Lausuttavana oleva kansallinen toimintasuunnitelma antaa suuntaviivat hellevarautumisen kokonaisvaltaiseen parantamiseen Suomessa. Toimintasuunnitelmassa tunnistetaan helteelle herkäät väestöryhmät, muodostetaan kokonaisnäkemys terveyshaittojen torjumiseksi tarvittavista toimenpiteistä eri hallinnonaloilla sekä kuvataan kansallisten, alueellisten ja paikallisten toimijoiden roolit ja vastuut niiden edistämisessä ja toimeenpanossa.

Vanhusasiavaltuutettu pitää helteen terveyshaittojen torjumiseksi tehtyä kansallista toimintasuunnitelmaa ja sen toimeenpanosuosituksia hyvin tarpeellisina sekä selkeästi laadittuina. Ikääntynyt väestö, erityisesti pitkäaikaissairaat ja toimintakyvyltään heikentyneet iäkkäät, ovat keskeisessä riskissä helteen haittojen kannalta, ja tämä on tunnistettu suunnitelmassa hyvin.

Vanhusasiavaltuutettu painottaa, että vanhusneuvostojen kuuleminen on tärkeää kuntien ja hyvinvointialueiden strategia- ja ohjelmatyössä

Toimintasuunnitelman mukaan hyvinvointialueilla ja kunnissa hellehaittojen ehkäisy tulisi huomioida osana hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen liittyvää strategia- ja ohjelmatyötä ja toiminnan kuvausta, esimerkiksi hyvinvointialue- ja kuntastrategioissa, toimintasuunnitelmissa, hyvinvointikertomuksissa ja -suunnitelmissa, sekä omavalvontaohjelmissa ja suunnitelmissa.

Lakisääteiset vanhusneuvostot kunnissa ja hyvinvointialueilla ovat keskeisessä asemassa tuomaan strategioiden ja suunnitelmien valmisteluun ajankohtaista tietoa iäkkäiden asukkaiden ja tavanomaista vaikeammassa tilanteessa olevien ikääntyneiden näkemyksistä ja tarpeista. Vanhusneuvostot ovat tärkeässä roolissa myös paikallisen viestinnän suunnittelussa. Heillä voi olla arvokkaita näkemyksiä, miten riskiryhmiin kuuluville ikääntyneille kannattaisi viestiä paikallisesti helteen haitoista ja varautumisesta.

Vanhusasiavaltuutettu korostaa, että helteen haitoista ja helteisiin varautumisesta on viestittävä monikanavaisesti

THL:n TerveSuomi -väestötutkimuksen (Vehko ym. 2025) tulosten perusteella arvioidaan, että yli 65-vuotiaissa on 500 000–600 000 kansalaista, joilta digitaidot joko puuttuvat tai ne eivät riitä itsenäiseen asiointiin. Kaikkiaan jopa 93 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä kertoo kokeneensa esteitä ja huolia digitaalisten palveluiden käytössä (Sotkanet 2024).

Helteisiin liittyvässä tiedottamisessa on tärkeää huomioida iäkkäiden erilaiset tarpeet viestinnän suhteen. Pelkästään sähköinen viestintä ei tavoita kaikkia. Perinteiset mediat, kuten televisio ja radio

ovat tärkeässä roolissa. On hyvä, että suunnitelmassa oli tunnistettu myös apteekit, kolmannen sektorin toimijat sekä seurakunnat toimijoina, jotka voivat kohdentaa viestintää riskiryhmille.

Vanhusasiavaltuutettu näkee tarpeellisena, että sosiaali- ja terveyspalveluissa kehitetään riskiryhmiin kuuluville iäkkäille suunnattua henkilökohtaista neuvontaa ja ohjeistusta helteisiin varautumiseksi. On tärkeää, että ohjeistusmateriaalia on saatavilla paperisena ja sitä myös aktiivisesti levitetään riskiryhmään kuuluville iäkkäille.

Ikääntyneiden hoivapalveluiden saatavuuden jatkuvasti heikentyessä kotona asuu terveydeltään ja toimintakyvyltään entistä heikommassa kunnossa olevia iäkkäitä. Monet heistä asuvat kotona joko täysin ilman palveluita tai riittämättömien palveluiden ja avun turvin. Näissä tilanteissa omatoiminen varautuminen helteen haittoja vastaan voi olla vaikeaa, varsinkin jos henkilö asuu yksin ja tukemassa ei ole läheisiä. Keskeinen kysymys on, miten sosiaali- ja terveyspalveluissa tavoitetaan erityisesti heitä, jotka hyötyisivät henkilökohtaisesta neuvonnasta; joiden toimintakyky on heikentynyt, mutta he eivät ole palveluiden piirissä. Avainasemassa tässä on suunnitelmassakin mainittu yhteistyö eri sidosryhmien välillä sekä monikanavainen viestintä.

Elisa Virkola, asiantuntija

Vilhelmiina Lehto-Niskala, erityisasiantuntija

Lähteet

Sotkanet (2024) Tilastohaku. Terveys ja hyvinvoinnin laitos. www.sotkanet.fi

Vehko Tuulikki, Saukkonen Petra, Hammar Teija, Kainiemi Emma, Parikka Suvi & Kyytsönen Maiju (2025) Digiosaaminen ja digipalveluiden käyttö 65 vuotta täyttäneillä. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 44/2025.

Virkola Elisa
Vanhusasiavaltuutettu